

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 27. února 2025 ve věci č. 40733/22 – *X proti Kypru*

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že došlo k porušení článků 3 a 8 Úmluvy, jelikož vnitrostátní orgány nedostály svému závazku účinně vyšetřit trestní oznámení stěžovatelky, která se měla stát obětí skupinového znásilnění. Vyšetřovací orgány pochybily, když se dopustily řady opomenutí při zajišťování důkazů, vyslovily při jejich hodnocení genderově stereotypní úvahy a vyšetřování unáhleně zastavily v reakci na zpětvzetí trestního oznámení ze strany stěžovatelky, jež však učinila v důsledku dlouhých a opakovaných výsledků.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka X, žena britské státní příslušnosti, navštívila v červenci 2019 jako osmnáctiletá Kypr za účelem rekreace. Seznámila se zde s mužem S. Y., pocházejícím z Izraele, který byl ubytován ve stejném hotelu jako ona sama.

Stěžovatelka tvrdila, že v časných ranních hodinách dne 17. července 2019 byla znásilněna S. Y. a jeho přáteli (celkem dvanácti muži), které S. Y. pozval do hotelového pokoje, ve kterém se se stěžovatelkou právě nacházeli. Když se stěžovatelce podařilo z pokoje utéct, narazila na chodbě hotelu na svou přítelkyni a další dva Brity, kteří ji přivedli k hotelovému lékaři, jenž kontaktoval policii. Policie v den události sepsala dvě výpovědi stěžovatelky. Dne 27. července 2019 poskytla stěžovatelka třetí, doplňující výpověď. V těchto výpovědích nerozporovala, že před údajným znásilněním měla s S. Y. dvakrát konsensuální sex. V obou případech vstupovali přátelé S. Y. opakovaně do pokoje, ačkoli byli žádáni, aby odešli. V jednom případě se snažili pořídit videozáznam sexuálních aktivit stěžovatelky a S. Y.

Téhož dne podepsala stěžovatelka po šestihodinovém výslechu prohlášení o odvolání svého trestního oznámení, v němž uvedla, že její popis událostí nebyl pravdivý. Vzápětí hlavní vyšetřovatel navrhl, aby byl případ odložen. Stěžovatelka byla následně na základě odvolání trestního oznámení obviněna pro křivé obvinění a odsouzena k čtyřměsíčnímu podmíněnému trestu odnětí svobody. Po odvolání nejvyšší soud její odsouzení zrušil a zprostil ji obžaloby, protože shledal, že zpětvzetí předchozích výpovědí nebylo učiněno s nezbytnými zárukami.

V březnu 2022 generální prokuratura přezkoumala rozhodnutí o zastavení vyšetřování. Přezkum byl proveden, jako by stěžovatelka své zpětvzetí neučinila. Bylo však rozhodnuto případ znovu neotevírat.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 3 A 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala porušení článků 3 a 8 Úmluvy, jelikož vnitrostátní orgány dle jejího názoru nesplnily své pozitivní povinnosti účinně vyšetřit a stíhat znásilnění, jehož se stala obětí.

a) Obecné zásady

Relevantní zásady týkající se povinností státu na poli článků 3 a 8 Úmluvy vyšetřovat případy špatného zacházení, a zvláště sexuálního násilí ze strany soukromých osob, Soud shrnul ve věci *M. C. proti Bulharsku* (č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. prosince 2003, § 149, 151 a 153) a aktuálně ve věci *X proti Řecku* (č. 38588/21, rozsudek ze dne 13. února 2024, § 103). Aby bylo vyšetřování účinné, musí být dostatečně důkladné. Orgány musí přijmout přiměřená opatření, aby získaly důkazy týkající se daného trestného činu. Vždy se musí vážně pokusit zjistit, co se stalo, a neměly by přijímat ukvapené nebo nepodložené závěry, kterými by vyšetřování uzavřely. Jakýkoli nedostatek ve vyšetřování, který podkopává jeho schopnost zjistit skutkový stav nebo totožnost pachatelů, znamená riziko, že tento

standard nebude dodržen (*X a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/16, rozsudek velkého senátu ze dne 2. února 2021, § 185).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud připustil, že vyšetřování započalo bez zbytečných průtahů, jakmile stěžovatelka podala trestní oznámení. Policie rychle vystopovala podezřelé, obstarala si zatykače a zajistila vzorky DNA a další důkazy od stěžovatelky i podezřelých a bezodkladně začala vyslýchat svědky. Rychlost vyšetřování tak nebyla problematickou.

Věc se však vyznačuje množstvím nedostatků na straně orgánů činných v trestním řízení i prvostupňového soudu, které měly další dopady. Jádrem problému je zejména ukvapené ukončení vyšetřování v důsledku stažení trestního oznámení stěžovatelkou a následné zahájení trestního stíhání stěžovatelky pro křivé obvinění, které dospělo až k jejímu nepravomocnému odsouzení. Ačkoli bylo toto odsouzení zrušeno soudem druhého stupně, vzbuzuje velké otazníky ohledně vyšetřování případu.

Nejvyšší soud při zproštění stěžovatelky obvinění poukázal na několik chyb při vyšetřování jejího trestního oznámení. Policie například nezjistila čas údajného znásilnění a soudní lékař předpokládal, že k němu nedošlo kvůli absenci zranění, aniž by vysvětlil přítomnost krve v pochvě stěžovatelky, zjistil její anamnézu nebo se zajímal o použití násilí. Nejvyšší soud také upozornil, že soud prvního stupně nezohlednil videozáznam ze 17. července 2019, z něhož vyplývalo, že jiní muži než S. Y. nebyli v místnosti vítáni, a že neexistuje žádný jiný záznam, který by ukazoval stěžovatelku při skupinových sexuálních aktivitách. Dále konstatoval, že přítomnost DNA tří podezřelých včetně S. Y. na prostěradle, kondomech a obličejích a spodním prádle stěžovatelky nemohla vést k závěru, že stěžovatelčina výpověď o znásilnění byla nepravdivá. Nejvyšší soud rovněž vytkl, že nebyly zohledněny výpovědi svědků o psychickém stavu stěžovatelky po incidentu. Identifikoval také nedostatky v hodnocení důkazů soudem prvního stupně, které odrážely i pochybení policie při vyšetřování.

Ačkoli rozsudek nejvyššího soudu uznal pochybení v počáteční fázi vyšetřování a tím i nedostatečnou důkladnost, Soud konstatoval, že stěžovatelka neztratila postavení oběti podle článku 34 Úmluvy. Zjištění nejvyššího soudu totiž sama o sobě nenaplnila požadavky na účinné vyšetřování, protože počáteční chyby ovlivnily účinnost vyšetřování jako celku. Navíc zástupkyně generální prokuratury při přezkumu rozhodnutí zastavit vyšetřování trestního oznámení aprobovala přístup hlavního vyšetřovatele i soudu prvního stupně, pouze nezohlednila pozdější stažení výpovědi stěžovatelky. Stěžovatelka navíc vnesla další námítky týkající se účinnosti vyšetřování. Proto má stále postavení oběti porušení práv ve smyslu článku 34 Úmluvy.

Soud identifikoval několik pochybení. *Zprv* konstatoval, že není jasné, kdy byl pokoj 723 skutečně zajištěn jako místo činu. Zdá se, že v 8:30 hod ráno, kdy vstoupila do pokoje recepční, ještě nebyl zajištěn, přestože policie byla o údajném znásilnění informována hotelovým lékařem již brzy ráno a oficiální oznámení bylo zaznamenáno v 6:00 hod. *Zadruhé*, není zřejmé, zda policie zvažovala sejmutí otisků prstů z obalů od kondomů za účelem identifikace osob, které je použily. Soud upozornil, že na spodním prádle stěžovatelky byla nalezena DNA neznámého muže, který nebyl nikdy identifikován. *Zatřetí*, policie zřejmě omezila hledání fyzických důkazů pouze na pokoj 723. Stěžovatelka přitom uvedla, že někteří podezřelí vyhazovali kondomy z okna, což odpovídá nálezům dvou kondomů na klimatizaci. *Začtvrté*, policie prohledávala telefony podezřelých pouze kvůli videím a fotografiím, ale nezabývala se textovými zprávami mezi stěžovatelkou a S. Y. ani dalšími podezřelými. *Zapáté*, není jasné, zda se policie pokusila kontaktovat dva přátele stěžovatelky (R. a N.) nebo další muže v hotelu, se kterými stěžovatelka mluvila, což mělo S. Y. rozčlít. Opomenutí těchto vyšetřovacích kroků oslabilo možnosti vyšetřování objasnit okolnosti případu a ověřit výpovědi. *Zašesté*, k ukončení vyšetřování došlo dne 28. července 2019 na základě stažení trestního oznámení stěžovatelky, a to ještě před dokončením závěrečných zpráv z laboratoře. Podle Soudu předběžné zprávy nemohly o sobě samy vést k ukončení vyšetřování, jelikož předpokládaly a vyžadovaly vyhotovení finální zprávy.

Soud shledal, že uvedená pochybení nelze považovat za ojedinělá. Povinností vyšetřujících orgánů je učinit všechny kroky, které od nich lze rozumně očekávat, aby zajistily veškeré dostupné důkazy o vyšetřované události. Navzdory své subsidiární roli je Soud mimořádně kritický v případech obvinění ze znásilnění, v nichž vyšetřovací orgány tváří v tvář neslučitelným skutkovým verzím nevyvinuly důslednou snahu zjistit všechny okolnosti a posoudit věrohodnost výpovědí (*M. C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 176–177).

Soud shledal selhání vyšetřovacích orgánů rovněž při plnění jejich hlavního úkolu, a to zkoumání, zda stěžovatelka vyjádřila se sexem souhlas. Ani hlavní vyšetřovatel, ani zástupkyně prokuratury se při opětovném posuzování vyšetřovacího spisu nezabývali důkazy, které mohly dokládat absenci souhlasu. Jejich hodnocení se vůbec nezmínilo o svědectvích, že stěžovatelka požíla alkohol, ani o stopách kokainu v její moči a o tom, jak to mohlo ovlivnit její schopnost dát souhlas. Nebyl zmíněn její výslovný nesouhlas s návrhem mít pohlavní styk s některými z podezřelých; skutečnost, že nejméně jeden z nich se cítil stěžovatelkou uražen; skutečnost, že podezřelí projeví malý respekt k přání stěžovatelky mít soukromí při předchozích sexuálních aktivitách, kdy vytrvale vstupovali do místnosti, přestože byli žádáni, aby odešli. Zdá se, že nebylo provedeno žádné šetření ohledně kroků, které podezřelí podnikli, aby se ujistili, že stěžovatelka dne 17. července 2019 se sexem s nimi souhlasila. Existovala naopak svědectví v tom smyslu, že někteří z podezřelých doufali a očekávali, že budou mít se stěžovatelkou sex, přičemž předpokládali, že se tak stane, pouze na základě jejího předchozího chování.

Policie a následně hlavní vyšetřovatel navíc vzali za bernou minci výpovědi podezřelých, že ke znásilnění nedošlo. Nevzali v úvahu také následující skutečnosti: S. Y. vypověděl, že zařídí, aby jeho přátelé měli se stěžovatelkou sex. Někteří podezřelí před událostí vyjadřovali hrubými výrazy záměr se stěžovatelkou souložit. Na kondomu, ve vagíně stěžovatelky a na její hygienické vložce byla nalezena krev, což mohlo znamenat znásilnění. Na těle stěžovatelky byly modřiny a na těle S. Y. škrábance. Mezi stěžovatelkou a většinou ostatních podezřelých nebyl žádný předchozí kontakt. Nezohlednily ani chování stěžovatelky po události (*Z proti Bulharsku*, č. 39257/17, rozsudek ze dne 28. května 2020, § 79). Současně se orgány nezmínily o nesrovnalostech ve výpovědích podezřelých.

Soud dále odmítl stanovisko vlády, že neexistovaly dostatečné důkazy, které by odůvodňovaly zahájení trestního stíhání (*I. P. proti Moldavsku*, č. 33708/12, 28. dubna 2015, § 33). Spíše se jeví, že neochota orgánů pokračovat ve vyšetřování byla založena na stěžovatelčině sexuální svobodě a chování. Zdá se, že důvěryhodnost stěžovatelky byla posuzována na základě genderově stereotypních předsudků a postojů obviňujících obětí, což odpovídá závěrům zprávy GREVIO o situaci na Kypru z roku 2022. Tím, že se orgány zaměřily na předchozí chování stěžovatelky, naznačovaly, že jelikož se údajně v minulosti již účastnila skupinových sexuálních aktivit, neodmítla by se takových aktivit účastnit v den údajného znásilnění. Soud zdůraznil, že okolnosti týkající se chování nebo osobnosti oběti nemohou orgány zbavit povinnosti provést účinné vyšetřování (*D. J. proti Chorvatsku*, č. 42418/10, rozsudek ze dne 24. července 2012, § 101).

Soud dále shledal selektivní a nedůsledný přístup k hodnocení důkazů, který svědčil o podjatosti. Zatímco informace předložené izraelskými státními příslušníky orgány zřejmě akceptovaly jako potvrzení výpovědi podezřelých, se svědectvími britských státních příslušníků bylo zacházeno s nedůvěrou, přestože je potvrdil hotelový lékař.

Nadto Soud podotkl, že rozhodnutí hlavního vyšetřovatele o zastavení vyšetřování a rozhodnutí zástupkyně prokuratury o jeho neobnovení se do značné míry zakládala na údajných rozporech ve výpovědích stěžovatelky. Nezohlednila však okolnosti, za nichž výpovědi učinila. První výpověď podala nedlouho po údajném znásilnění. Orgány nevzaly v potaz psychický dopad, který to na ni mohlo v té době mít. Nezdá se, že by zvážily, že mohla být stále pod vlivem omamných látek či sedativ, která jí podala přítelkyně. Není také jasné, zda měla stěžovatelka čas na spánek nebo odpočinek. Ve 3:33 hod přišla do ordinace hotelového lékaře. Policie ji poté převezla na policejní stanici a v 6:00 hod oficiálně zapsala její trestní oznámení. Následoval od 7:30 hod dvouhodinový výslech, a hned poté byla

převezena do nemocnice na forenzní vyšetření a odběry. Nakonec byla patrně převezena zpět na policejní stanici, kde podala v 17:20 hod druhou výpověď.

Soud zdůraznil, že v dané době teprve osmnáctiletá stěžovatelka byla cizinkou a na Kypru byla sama. Do péče psychologa byla předána až 19. července 2019. Při prvních dvou výpovědích ji sice vyslechla policistka, avšak v nepřítomnosti právníka, psychologa nebo sociálního pracovníka. Později ji vyslýchal i policista muž. Stěžovatelka stáhla trestní oznámení po půlnoci 27. července 2019 po předchozích šesti hodinách výslechu. Soud tak shledal za podstatný její argument, že to byly právě dlouhé a opakované výslechy, které ji k tomu dohnaly. Výše uvedené skutečnosti spolu s četnými a opakovanými výslechy rovněž představují důkaz o sekundární viktimizaci oběti. Orgány nepřijaly přístup citlivý k oběti a nevedly vyšetřování tak, aby zmírnily utrpení stěžovatelky (*Y. proti Slovinsku*, č. 41107/10, rozsudek ze dne 28. května 2015, § 109).

Soud shrnul, že případ odhalil předsudky týkající se žen na Kypru, které bránily účinné ochraně práv stěžovatelky jako oběti genderově podmíněného násilí. Pokud tyto předsudky nebudou odstraněny, hrozí vytvoření atmosféry beztrestnosti, která – i přes existenci uspokojivého legislativního rámce – odrazuje oběti od důvěry v systém trestní justice (*J. L. proti Itálii*, č. 5671/16, rozsudek ze dne 27. května 2021, § 140).

S ohledem na četné nedostatky dospěl Soud k závěru, aniž by se vyjadřoval k vině podezřelých, že reakce vnitrostátních orgánů na stěžovatelčino obvinění ze znásilnění v tomto případě nesplnila pozitivní povinnost státu uplatňovat příslušná trestněprávní ustanovení v praxi prostřednictvím účinného vyšetřování a trestního stíhání (*M. C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 153). Došlo tedy k porušení článků 3 a 8 Úmluvy.